

Expertgruppen för biståndsanalys

UD 2013:01

Expertgruppen för Biståndsanalys synpunkter på regeringens forsknings- och innovationspolitik (U2023/01467)

Expertgruppen för Biståndsanalys, EBA, tackar för möjligheten att lämna synpunkter på regeringens forsknings- och innovationspolitik.

Våra viktigaste förslag:

- Samtliga statliga svenska forskningsfinansiärer behöver ta ett betydligt större ansvar för forskning kring global utveckling och forskning av relevans för låg- och medelinkomstländer.
- Ett uppdrag om uppdragsforskning bör läggas på Sida, EBA eller liknande aktör i syfte att öka verksamhetsrelevansen för biståndsnära forskning och därmed bidra till biståndets evidensbas.

EBA har regeringens uppdrag att oberoende analysera och utvärdera svenskt bistånd. Uppdraget är till sin karaktär brett och förutsätter kompetens inom vitt skilda områden. Av det skälet arbetar vi huvudsakligen genom att lägga ut studier på forskare och utvärderare. Följaktligen är kvaliteten i vår verksamhet helt beroende av att det finns en resursbas av forskare verksamma inom internationell utveckling och utvecklingssamarbete. Denna resursbas är internationell, men behöver också vara svensk för att kunna belysa och bedöma mer specifikt svenskt utvecklingssamarbete.

Det specifikt svenska handlar exempelvis om att undersöka effekter av svenskfinansierade insatser, att analysera styrningen av svenskt bistånd, men också att studera hur Sveriges inflytande i internationella organisationer fungerar och vilka resultat det leder till.

Utifrån detta specifika behov har EBA mycket nära följt diskussionen om forskningsbiståndets roll och omfattning i svenskt utvecklingssamarbete. EBA har även publicerat rapporter som analyserat frågor om forskning kring global utveckling samt låg- och medelinkomstländers forskningskapacitet och -förutsättningar (Nilsson och Sörlin, 2017, Fellesson, 2017).

Forskningsfinansiering har länge varit en viktig del av svenskt utvecklingssamarbete. Inom den internationella givarkretsen har detta varit något av en svensk profilfråga. Studier och tidigare utvärderingar har visat att systemet för forskningsfinansiering haft både styrkor och svagheter (Brodén-Gyberg, 2023, Nilsson och Sörlin, 2017, Deiacó et al., 2006). Styrkor har bestått i stöd till växande forskningskapacitet och stärkta forskningsinstitutioner i låginkomstländer, samt breda och samhällsviktiga forskningsresultat av den forskning som finansierats. Svagheter har handlat om risker för forskningens marginalisering i delar av

den forskning som finansierats vid svenska lärosäten. Det har också funnits en problematik i avvägningen mellan samhälls- och utvecklingsrelevans gentemot kvalitetsstärkande i forskningen. I vilken mån bör särskilt riktade medel förekomma i finansiering av forskning om globala utmaningar?

De åtgärder som tidigt vidtogs för att hantera avvägningen mellan relevans och forskningskvalitet har över tid, och delvis på grund av samhällsutvecklingen, försvagats. Försöken att stärka forskningens kvalitet genom att överlåta tilldelningsansvaret till Vetenskapsrådet har inte heller nämnvärt minskat forskningsfältets relativt marginella ställning i det svenska forskningsfinansieringslandskapet, trots växande globala utmaningar.

Forskningsbiståndet har varit centralt för framväxten av en svensk resursbas i form av forskare och anställda i internationella organisationer. Program för internationellt utbyte och tidiga karriärfarenheter har omfattat 'Minor Field studies', Linnaeus-Palme, samt 'Junior Professional Officer'/'United Nations Volunteers' inom FN-systemet. Samtliga dessa program har avslutats. Långsiktiga negativa effekter av detta skifte i termer av framtida forskning och svenskt inflytande i internationella organisationer är okända, men sannolikt omfattande.

I den situation av reform och omläggningar som nu råder finns möjligheter att ta viktiga steg mot mer ändamålsenlig finansiering av forskning av relevans för låg- och medelinkomstländer samt för global utveckling. Indelningar av forskningsfält bör inte styras av geografi, utan utgå från mer generella frågeställningar. 'Utvecklingsforskning' handlar idag i ökande grad om frågor som är gränsöverskridande och/eller gemensamma för nationer oberoende av nationella inkomstnivåer. Stora delar av den forskning som hittills finansierats via biståndsanslaget är relevant också ur ett svenskt perspektiv, då flera forskningsresultat har visat sig direkt tillämpbara i Sverige.

För att fullgöra EBAs uppdrag att utvärdera och analysera svenskt internationellt utvecklingssamarbete är det nödvändigt att ta till sig och nyttja den metodutveckling som sker vid akademiska institutioner.

Forskningsfinansiering över biståndsanslaget bör koncentreras till fortsatt stöd till kapacitetsstärkande i samarbetsländer, samt till forskning av mer direkt relevans för låg- och medelinkomstländer. Vid sidan av kapacitetsstärkande kan forskningsbistånd handla om tillämpad eller problemstyrd forskning bedriven vid internationella institut eller vid svenska lärosäten. Det är vår uppfattning att riktade forskningsansatser och uppdragsforskning av relevans för låg- och medelinkomstländer bör styras av någon aktör med närhet såväl till praktik som till forskning. En sådan aktör kan vara Sida, men även EBA.

Största delen av forskning bedriven vid svenska lärosäten kring frågor om global utveckling eller av relevans för låg- och medelinkomstländer bör finansieras via det allmänna forskningsanslaget. Utlysningar bör utformas så att forskning vid sidan av etablerade huvudlinjer får reell möjlighet att beviljas. Utmaningar som är förknippade med detta handlar om hur bedömningsgrupper är sammansatta, men också om hur meritering bedöms inom olika forskningsfält, då publicering huvudsakligen sker inom disciplinspecifik litteratur.

I linje med den ökade internationalisering som eftersträvas bör blicken lyftas till den bredare syn på internationalisering som inkluderar också låginkomstländer. Det är i dessa länder merparten av framtida demografisk tillväxt kommer att ske, varför betydelsen av den gruppen av länder också i en rad andra avseenden kommer att öka framöver. Det är dessutom fortsatt centralt att möjliggöra forskarsamarbeten mellan svenskbaserade och forskare från dessa länder.

Sammantaget innebär detta att samtliga statliga svenska forskningsfinansiärer behöver ta ett betydligt större ansvar för forskning kring global utveckling och forskning av relevans för låg- och medelinkomstländer. Sådana perspektiv måste inkluderas i forskningsutlysningar och hanteras av relevanta bedömningsgrupper. När den avgränsade utlysningen av medel till sådan forskning nu upphört, måste forskningsfältet på allvar integreras i övrig forskningsfinansiering. Att därutöver lägga ett uppdrag om uppdragsforskning på Sida, EBA eller liknande aktör kan öka den direkta verksamhetsrelevansen för biståndsnära forskning och därmed bidra till biståndets evidensbas.

Referenser:

Brodén Gyberg, V. (2023). Sweden's Research Aid Policy: The Role of Science in Development (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003033271>.

Deiaco, E., A. Högbeg, B. Svensson (2006): SAREC:s stöd till svensk u-landsforskning, Sida Evaluation 06/27, Sida, Stockholm, Sverige

Eduards, K. (2006): Översyn av verksamhetsgrenen forskning: syntesrapport, Sida Evaluation 06/41, Sida, Stockholm, Sverige

Fellesson, M., M. Härsmar (2012): Evaluation of "U-forsk" 2006 – 2012, Sida Decentralised Evaluation 2012:35, Sida, Stockholm, Sweden.

Fellesson, M. (2017) Research Capacity in the New Global Development: Agenda Mobility, Collaboration and Scientific Production among PhD Graduates Supported by Swedish Development Aid in Africa, EBA Report 17/08, Expert Group for Aid Studies, Stockholm, Sweden.

Nilsson, D., S.Sörlin (2017): Research Aid Revisited – A historically grounded analysis of future prospects and policy options, EBA Report 17/07, Expert Group for Aid Studies, Stockholm, Sweden.